

„МАЛИ ПАРТИЗАНИ“

Међу првим ширим акцијама КП у општини жупској 1941. године била је акција окупљања и повезивања интелектуалаца. Доста је било ђака и студената из ове општине, а тих дана нашао се ту и један број млађих бивших службеника и официра југословенске војске са тог терена који су до тада били на служби у другим крајевима Југославије. Пошто су студенти и омладина у овом крају, као уосталом и свуда у Црној Гори, били познати као носиоци напредних идеја, били су већ стекли одређен углед и повјерење у народу, а својим ставовима и акцијама на окупљању омладине и њену љубав. Најзад — због утицаја студената, посебно у овом крају, на политичко стање, оцијењено је да окупљање интелектуалаца и њихово повезано иступање у народу има посебан значај за народноослободилачки покрет. Због свега тога, у Жупи је поведена акција за њихово окупљање и организовано иступање пред народом. Било је то, ако се добро сјећам, негдје у октобру 1941. године.

На једном састанку у Жупи донесена је одлука да се одржи састанак на које треба позвати све интелектуалце из ове општине за које се знало или претпостављало да су „поштени интелектуалци“ — како смо тада означавали све оне који нијесу припадали ондашњим грађанским партијама и режимима. На састанак је дошло око 30 учесника, и на њему су говорили Милинко Ђуровић и још један говорник, сада се више не сјећам који. Били су ту другови Милинко Ђуровић, Данило Бојовић, Душан и Обрад Бојовић, Блажо и Љубо Боровинић, Петар и Лука Јовановић, Иван Костић, Паун Мирковић, Блажо Бајовић и др.

На састанку је прихваћена оцјена стања и политичких прилика у свијету и код нас и став нас интелектуалаца у тој ситуацији. Донесена је одлука да ми интелектуалци треба да иступамо пред народом као организована цјелина, па смо одлучили да у свако село треба да иступимо тако што би на тим првим иступима узели учешћа сви интелектуалци из села и још један број интелектуалаца из других села у општини, како би се оставио бољи утисак и пружио доказ о ширини и општој прихваћености ослободилачког покрета. За Бршно је била органи-

зована група у којој су били Обрад Бојовић из Жупе и Блажо и Љубо Боровинић из Бршна.

Једна од првих била је акција на образовању Народноослободилачког фонда, чији је задатак био прикупљање помоћи за народноослободилачку борбу. Поред материјалне стране овог питања, био је то још један начин везивања за НОП, посебно оних који нијесу, због година и других разлога, били способни за учешће у војним јединицама.

За спровођење ове акције у селу Бршну, а оно је тада било у саставу општине жупске, образована је група у коју су ушли Љубо Боровинић и још двојица сељака из Бршна. У овој првој акцији више се радило о прикупљању изјава о томе шта је ко вољан да да као допринос НОП-у, односно НОБ-и. Група је посјетила свако домаћинство и направила списак доприноса. Било је ту и интересантних изјава и гледања у појединим домаћинствима на ову акцију.

Ова акција за образовање НОФ-а у Бршну и прикупљање помоћи (доприноса) за НОФ поведена је првих дана новембра 1941. године. Ми смо тада већ имали организоване народноослободилачке одборе као органе народне власти, и то: Општински народноослободилачки одбор у Жупи (предсједник тог одбора био је Блажо Боровинић, а чланови: по један из сваког сеоског НОО одбора, обично предсједник, тако да су у овај одбор ушли: Микоња Митровић, Милоња Рончевић, Радоје Поповић, Милан Пековић, Новица Крулановић, Благота Булатовић, Петар Маројевић и др.), и сеоски Народноослободилачки одбор села Бршна (предсједник Блажо Боровинић и чланови Ђорђије Зајовић, Милосав Шурбатовић, Милош Рођеновић и др.).

Тих дана ваљало је и на једној општој конференцији говорити о политичкој ситуацији у свијету и код нас и ближе објаснити улогу и значај НОП-а. Конференција је заказана за једну ноћ првих дана новембра 1941. године. Конференција је одржана у кући Боровинића, пошто смо код неколико домаћина који су имали погодније просторије наишли на неприхватанье у овом погледу. На ову конференцију дошла је из Жупе једна група интелектуалаца, у којој су били Обрад и Ратко Бојовић. На конференцију је дошло готово све село, а био је и понеки учесник из сусједних села (Кунка, Лаза, Озринића и Ливеровића). Конференција је била добро припремљена, а пошто је то био нов облик окупљања, јер за раније свечаности у овим условима није било мјеста, онда је она и са те стране добро прихваћена. Било је ту и радозналости да се чује нешто ново. На конференцији су говорили Обрад Бојовић, Љубо Боровинић и др.

На ову конференцију дошло је и старо и младо. Међутим, док је учешће свих осталих било пожељно, дјеца, а њих је било подоста, била су том приликом од сметње. Она су и овом приликом остала дјеца, увијек готова за игру и враголије. То нам је сметало, па смо у једном моменту наредили да дјеца изиђу напоље. Сјећам се, била је то лијепа пуна мјесечине, јесења ноћ, и дјеца су, умјесто да се разиђу кућама — започела игру на-

пољу. Конференција је подуже трајала, а дјеца су се у једном моменту покупила и ушла у дотичну кућу.

Како дјеца воле да подражавају старије, некоме је од њих пало на памет, више од игре него из свијести о важности акције, више спонтано него организовано, да и она одрже конференцију и да поставе задатке. Неко је од њих и говорио, а на крају су се разишла својим кућама — разумије се, не придајући значај овој више игри но озбиљној акцији.

Сјутрадан смо разговарали о овој конференцији и успјеху акције, па је неко испричао и о конференцији те дјеце. Чувши то, учинило нам се да се и овај вид активности може користити на плану организовања народноослободилачке борбе. И одлучили смо да ову организацију назовемо „Мали партизани“. Ми тада нијесмо знали за пионирску организацију, па смо ову назвали онако како нам се учинило најприкладнијим. Прихватили смо, дакле, идеју и помогли дјеци да овај случај претворе у сталну форму рада, а о томе смо обавијестили партијску организацију у Жупи. Тада у Бршну није било партијске хелије, а у КП био је почетком новембра примљен из Бршна једино Благо Боровинић. Ствар је прихваћена и у партијској организацији у Жупи, и оцијењена као корисна и исправна. Из Жупе је тада дошао Душан Бојовић да се ближе упозна са овом организацијом и донио „малим пратизанима“ по једну оловку и неколико свесака за писање.

У овој организацији је у почетку било 10—12 чланова, па се тај број повећавао тако да је бројала увијек од 15 до 20 чланова. Најактивнији међу њима били су Лазар Лајовић, Васо Шљукић и др.

Организација „Мали партизани“ је од тада редовно одржавала састанке и, уз нашу помоћ, добијала је задатке. Задатке смо одређивали ми, а непосредно у организацији давала су их дјеца уз нашу помоћ, јер су и она имала своје руководиоце.

Пошто је ту било дјеце и из породица које нијесу биле расположене за покрет, ваљало је на одређени начин привући у ову организацију што више дјеце и учинити је прихватљивом за све. Због тога смо ову организацију водили и као школу у којој ће се, поред осталог, учити и писмености, а то је било за све прихватљиво. Разумије се, учитељи су били опет дјеца, али старија, која су завршила нешто школе. Организација је обухватала и дјецу која су била дорасла за школу али је нијесу, из разних разлога, похађала ни до избијања рата. Међутим, главни су били задаци организације на плану извршавања борбених задатака који су одговарали узрасту и условима рада дјеце. Отуд се тих првих новембарских дана и у овој организацији повела акција за прикупљање помоћи, доприноса за НОФ. Нека дјеца су доносила прилоге лично, уз знање и одобрење родитеља, а друга кријући од њих, али учествујући у тој акцији не мање издашно од ове прве.

По угледу на старије, и ова дјеца су образовала групу која је јавно ишла од куће до куће и прикупљала прилоге за

НОФ. Многи су их прихватили са осмијехом и давали им прилоге и као свој допринос НОБ-и.

То је био почетак. А онда су и оштрина борбе за слободу и развој догађаја, ширина покрета, захтијевали и налагали све озбиљније задатке уопште, па су се и „мали партизани“ прихватили све озбиљнијих задатака, често са више жара, а понекад и успјеха, од неких старијих. Ово нарочито кад се радило о осматрањима покрета окупатора и њихових слугу, јер су дјеца чувајући стоку увијек била на терену, а тиме и редовни осматрачи. Често смо на вријеме били обавијештени преко те дјеце о покретима и о том да је неко непознато лице дошло у село и код кога, па нам је у тим условима даља активност била олакшана. Разумије се, ми се нијесмо ослањали на њих, али нам је њихова активност добро дошла.

„Мали партизани“ су прикупљали муницију, али не и оружје, јер до оружја није било лако доћи и свако га је љубоморно чувао. Интересантно је да је и код ове дјечје организације конспиративност била на завидној висини, тако да о њиховим појединачним акцијама њихови родитељи често нијесу ништа знали.

Колико је ова организација била чврста и колика је била одговорност и дисциплина сваког њеног члана показаше и то што су они на својим састанцима редовно расправљали и о извршавању задатака, па је било и случајева искључења (из организације) оних који су се показали неактивни или су због утицаја својих родитеља отказивали послушност.

Организација „Мали партизани“ радила је редовно и стално све до нашег повлачења за Босну у мају 1942. године. И за вријеме илегалног рада дјеца су остала увијек искрени пријатељи партизана, иако тада ова њихова организација није радила.

Блажо Боровинић